

ЮРЧИШИН ВІТАЛІЙ ДМИТРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДОКАЗИ ТА ЇХ ВЛАСТИВОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ

Відповідно до Римського Статуту Міжнародного кримінального суду Україна може передати до Канцелярії Офісу прокурора відомості щодо випадків вчинення злочинів, на які поширюється компетенція МКС. Відомості для МКС повинні чітко відображати факти вчинення злочину та бути підкріплені усіма можливими доказами. Також Прокурору гарантоване право самостійно ініціювати розслідування на основі інформації про злочини, на які поширюється компетенція Римського Статуту.

1. Різниця між інформацією та доказами виявляється на стадії кримінального судочинства та при їх застосуванні. Докази – це офіційний термін, який позначає інформацію, що є складовою частиною судового процесу в тому розумінні, що її використовують для доведення або ж спростування факту вчинення злочину.

Таким чином, інформація є первинним неопрацьованим доказом: всі докази є інформацією, але не вся інформація є доказом. Існують два види доказів: прямі та непрямі. Прямі докази – це ті, які доводять факт без додаткових пояснень; наприклад, жінка упізнає чоловіка, який стріляв у когось.

Непрямі (або опосередковані) докази не доводять факт самі по собі; вони повинні підтверджуватися іншими доказами, людським досвідом або здоровим глуздом для того, щоб опосередковано встановити факт. Ці два види доказів можуть бути представлені в трьох формах: показання свідків, речові докази та документальні докази.

Речові докази: предмети та матеріали, отримані внаслідок використання наукових методів, які можуть бути представлені на розгляд суду. Прикладами речових доказів можуть бути комп'ютери, обладнання або зброя, на рівні з ними можуть бути представлені докази, отримані науковим шляхом, такі як ДНК, або відбитки пальців.

Документальні докази: будь-що, що містить певну описову інформацію. Зокрема, це офіційні документи, електронні листи, бази даних, карти або фотографії. Документальні докази зазвичай є поєднанням речових доказів і показань свідків, як, наприклад, документ, що містить військовий наказ, виданий певною особою. Як правило, свідок надає ці докази і в подальшому очікується, що ці докази будуть «заявлені» (офіційно представлені) в МКС.

Показання свідків: як правило, це присутність у суді свідків для надання усних показань, або ж представлення письмових свідчень по суті справи або стосовно проведеної експертизи у якості свідка, потерпілого або підозрюваного. МКС, як правило, вимагає, щоб свідок надавав показання особисто.

Висновки експертів – це усні докази (часто висновки), які надаються експертом щодо питань, які знаходяться поза сферою компетенції суду.

Зазначені нижче принципи є ключовими принципами, які регулюють процедуру роботи з доказами в МКС [1].

2. Саме Прокурор МКС має надавати проти обвинуваченого докази, які виключають будь-які розумні сумніви. Обвинувачуваний не повинен доводити свою невинуватість. На практиці Суд повинен переконатись, що кількість і якість наявних у нього доказів – показання, документи і (або) речові докази є достатніми, щоб не залишалося розумних сумнівів у винуватості обвинуваченого.

3. Релевантність доказу, його доказова сила та вагомість є фундаментальними критеріями, спираючись на які суд, включаючи МКС, встановлює, чи довів Прокурор свою позицію відповідно до стандартів. По-перше, докази є релевантними, якщо вони пов'язані зі справою, що перебуває на розгляді суду. Якщо доказ є релевантним, то його використовують для оцінки особистої відповідальності обвинуваченого. Наприклад, відеозапис злочину може бути дуже релевантним для справи. По-друге, доказова сила доказів визначається відповідно до рівня, за яким той чи інший доказ доводить щось у справі. Доказова сила також визначається згідно з критеріями, які характеризують невід'ємні якості доказу. Наприклад, оригінальний відеозапис, на якому підозрюваний розмахує ножем, був би визнаний вельми вагомим для доведення того факту, чи мала особа зброю у своїх руках. По-третє, вагомість доказу характеризується відносною важливістю, яка має бути надана цьому доказу при вирішенні того, чи було доведене певне твердження чи ні. Це є якісною оцінкою доказів. Вагомість є досить суб'єктивним критерієм, що залежить від дійсної якості та характеристик доказу, а також від кількості та якості інших наявних доказів того ж факту [2]. Наприклад, оригінальний відеозапис низької якості, на якому підозрюваний розмахує ножем, буде мати меншу вагу, ніж показання свідка-очевидця нападу, за умови, що слова свідка вважаються надійними та достовірними. При оцінці вагомості доказу суд розглядає його загальні характеристики (наприклад, чи був він автоматично створений за допомогою технологій або ж особою, що зацікавлена у результатах судового процесу), включаючи те, чи є доказ прямим чи непрямим та, частково, чи є даний доказ опосередкованим свідченням. Менша вага може надаватися показанням свідків, що не були представлені Суду особисто, адже такі показання не стали предметом перехресного допиту і не давалися під присягою [3; 4]. Вагомість також залежить від надійності, достовірності та точності доказів. Надійність визначається при вивченні походження доказу: чи було доведено, що походження доказу є надійним, і чи не було у них

мотивації дати неправдиві та неточні докази? Достовірність характеризується тим, чи заслуговують такі докази на довіру. Точність характеризується ступенем чіткості даних самого доказу (наприклад, при зазначенні осіб чи дат). Вагомість також може визначатися логічністю та несуперечливістю документа [5, pp. 1322–1323].

4. Зважаючи на зазначене вище, виникає питання щодо підтвердження: чи підтверджує один доказ інший? Якщо так, то який доказ вважатиметься більш надійним, достовірним та точним. Посібник з підготовки звітів щодо катувань, виданий Центром з прав людини Університету Ессекса, описує формулу отримання доказу найкращої якості: «Отриманий з перших рук + детальний + внутрішньо несуперечливий + підтверджений з декількох точок зору + доводить наявність сталих дій + новий = доказ найвищого стандарту» [6].

5. Навіть якщо доказ є релевантним, то він мусить бути «прийнятним» для використання у процесі судового розгляду. МКС вимагає надання показань свідком особисто, за винятком деяких випадків (наприклад, посягання на свідка, смерть або нездатність свідка бути присутнім на суді, докази обставин, що не є предметом суперечки, чи загальної інформації, або за умови, що свідок вже був допитаний раніше). Питання прийнятності може бути порушене, коли докази подаються до МКС. При винесенні рішення щодо прийнятності доказів МКС також враховує їхню доказову силу та будь-яку шкоду, що може бути нанесена здійсненню справедливого судочинства або справедливій оцінці показань свідка.

6. Перед тим, як визнати доказ вагомим, МКС вивчає походження доказу. Іншими словами: де була отримана дана інформація? Для визнання документу вагомим його походження має бути зрозумілим. Якщо документ був представлений, але його автентичність не була підтверджена свідком або іншим чином (наприклад, офіційною печаткою, підписом і т.д.), то його прийнятність може бути поставлена під сумнів, і доказ може бути визнаний неприйнятним.

7. Слідчі мусять бути надзвичайно уважними, погоджуючись прийняти конфіденційні докази. Докази, як правило, повинні на певній стадії надаватися іншим органам Суду (наприклад, суддям) або стороні захисту після початку судового розгляду. Будь-яке рішення щодо прийняття доказів в конфіденційному порядку повинно закріплюватися письмово та відповідати єдиній політиці, встановленій тими, хто в кінцевому рахунку відповідальний за розслідування. Хоча в Правилах МКС й існує положення, що дозволяє зберігати конфіденційність деякої інформації протягом судового розгляду, доки вона використовується лише для отримання нових доказів, але це є винятком і розраховувати на це не слід.

8. Не всі докази свідчать про вину особи. Досить часто важко сказати, чи інформація свідчитиме про вину особи, чи виправдовуватиме її. Незалежно від того, чи інформація вказує на вину або її відсутність, її необхідно збирати, а у випадку, коли вона вказує на відсутність вини, то вона повідомляється обвинуваченому. Прокурор МКС має позитивне

зобов'язання в рівній мірі розслідувати як обставини, що вказують на вину, так і ті, що вказують на її відсутність.

Ці підходи можуть здаватись дещо обтяжливими, але це основа ретельного збору інформації та представлення аргументів стороною обвинувачення в процесі розгляду справи МКС.

Список використаних джерел:

1. Основні стандарти розслідування. Для співробітників служб оперативно-го реагування при розслідуванні міжнародних злочинів. Підготовлено міжнародною групою Global Rights Compliance LLP, Київ, Україна, червень 2016. URL: https://mart-ngo.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/2016-09-15-10_08_06-1.pdf
2. The Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, Decision on the Prosecutor's Bar Table Motions, ICC-01/04-01/07 (17 December 2010) para. 13. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2010_11294.PDF
3. Prosecutor v. Zlatko Aleksovski, Decision on Prosecutor's Appeal on Admissibility of Evidence, IT-95-1 4/1-AR73 (16 February 1999) para. 15. URL: <https://www.icty.org/x/cases/aleksovski/acdec/en/90216EV36313.htm>
4. Prosecutor v. Dusko Tadic, Judgment on Allegations of Contempt against Prior Counsel, Milan Vujin, IT-94-1-A-R77 (31 January 2000) para. 93. URL: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/vuj-aj000131e.pdf>
5. Pigaroff D., Triffterer O. (Ed.), Commentary on the Rome Statute – Observers' Notes, Article by Article (Nomos Verlag, 2nd Edn, 2008), pp. 1322–1323.
6. Giffard, The Torture Reporting Handbook (Essex: The University of Essex Human Rights Centre, 2000) at II.2.2. URL: <http://www.essex.ac.uk/torturehandbook>

Ключові слова: докази, Міжнародний кримінальний суд, інформація, властивості доказів.

Key words: evidence, International Criminal Court, information, properties of evidence.

ВОЛОЩУК ОКСАНА ТРОЯНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
в.о. завідувача кафедри міжнародної та кримінальної юстиції
Чернівецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент*

ВІЙСЬКОВА АГРЕСИЯ РФ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ЗАГРОЗА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ

Нині відбувається жорстока агресивна війна на території України, яку розв'язала сусідня держава рф. Здавалось, що після створення ООН, основою метою діяльності якої було проголошено забезпечення